

Önsöz

Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar.

Bu gerçek ile başlar İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi... Fakat bu yalın gerçek ancak yüzyıllar süren uzun bir mücadele süreci sonucu hayata geçebilmiştir. İnsan hakları, önceleri “doğal haklar” olarak “onurlu şekilde yaşama hakkı” olarak tanımlanmış, fakat zamanla bu kavramın kapsamı ve içeriği zenginleştirilmiştir.

İnsan haklarının gelişimi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki yönde olmuştur. İlk olarak, insan hakları, insanlığın tarihsel birikimini korumak üzere toplumsal ve kültürel hakları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. İnsan hakları konusunda duyarlı Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi (AK) gibi örgütler artık toplumsal ve kültürel hakların güvence altına alınmasına yönelik yoğun tedbirler almaktadır. İkinci olarak, insan hakları, evrensel haklar olarak tanımlandığı için giderek artan ölçüde uluslararası antlaşmalar ile güvence altına alınmakta, insan haklarının korunmasına yönelik yaptırım gücü olan *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi* gibi uluslararası kuruluşlar oluşturulmaktadır. Nitekim, bu kitap yayına hazırlanırken, 7 Mayıs 2004'de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalar ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda uluslararası antlaşmaların esas alınacağı kararlaştırılmıştır.

Bu kitap, BM ve AK tarafından benimsenen kültürel haklara ilişkin sözleşme ve bildirgelerden oluşmaktadır. Konu bütünlüğünün sağlanması amacıyla temel insan hakları sözleşmeleri ve diğer antlaşmalar bu kitapta yer almamaktadır. Bilindiği gibi BM bünyesinde oluşturulan altı temel insan hakları sözleşmesi vardır. Bu sözleşmelerin en önemli ikisi, *Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi* ile *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*'dir. “Bütün halklar kendi kaderlerini tayin hakkına sahiptir” ifadesi ile başlayan ve *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*'nde ifade edilen tüm hakları kapsayan bu iki sözleşme BM tarafından 16 Aralık 1966'da imzaya açılmış, Türkiye tarafından 15 Ağustos 2000'de imzalanmış ve 4 Haziran 2003'de bir çekince ile onaylanmıştır. Türkiye, sözleşmeye koyduğu çekince, “sözleşmenin 27. maddesini, T.C. Anayasasının ve Lozan Barış Antlaşması ve eklerinin ilgili hükümlerine ve usullerine göre uygulama hakkını” saklı tuttuğunu belirtmiştir.

İşkence veya Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi 10 Aralık 1984'de imzaya açılmış ve Türkiye tarafından 21 Nisan 1988'de (Uluslararası Adalet Divanı'na gidilmesiyle ilgili 30. maddeye çekince konularak) onaylanmıştır.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi 18 Aralık 1979'da imzaya açılmış ve Türkiye tarafından 11 Haziran 1985'de çekincesiz onaylanmıştır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 20 Kasım 1989'da imzaya açılmış, Türkiye tarafından 14 Eylül 1990'da imzalanmış ve 9 Aralık 1994'de onaylanmıştır. Türkiye, “azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkı”na ilişkin 17, 29 ve 30. maddelerini “T.C. Anayasası ve Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama ve uygulama hakkını” saklı tuttuğu şeklinde bir çekince ile sözleşmeyi onaylamıştır.

Her Türü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme 21 Aralık 1965'de imzaya açılmıştır. Türkiye sözleşmeyi 13 Ekim 1972'de imzalamasına karşın Uluslararası Adalet Divanı'na ilişkin maddesine çekince koyarak ancak 3 Nisan 2002'de onaylamıştır.

Ankara Kafkas Derneği İnsan Hakları Komisyonu *Zafe* tarafından yayıma hazırlanan bu kitabın, insan hakları konusundaki duyarlılığın artmasına katkıda bulunacağına inanıyoruz.